

Dôchodkový systém

Ján Tóth

Obsah

- Filozofický úvod
- 2 hlavné prístupy
- Starnutie populácie v Európe a špeciálne na SKu
- Slovenský dôchodkový systém
- Návrhy riešení pre penzijný systém

Filozofický úvod

- Prečo vôbec existuje dôchodok?
- Nestačí sociálna dávka pre seniorov?
- Treba vyplácať pozostalostné? A čo invalidi a siroty?
- Morálny hazard (obzvlášť pri starnutí populácie)
- „Lepšie byť bohatý a zdravý...“ (redistribúcia)
- Solidarita verzus zásluhovosť
- Spoločenské očakávania

História a rôzne prístupy

Bismarck – prvý premiér Nemeckej ríše
Priebežný systém (všetko sa hneď prerozdolí, náš 1.pilier)
Dôchodkový vek 70 rokov, keď očakávaná dĺžka dožitia 45 rokov

Jose Pinera (Čile)
Ekonom z skupiny „Chicago Boys“,
minister práce pod Pinochetom
Sporiaci/kapitalizačný systém
(každý si šetrí pre seba, náš 2.pilier)

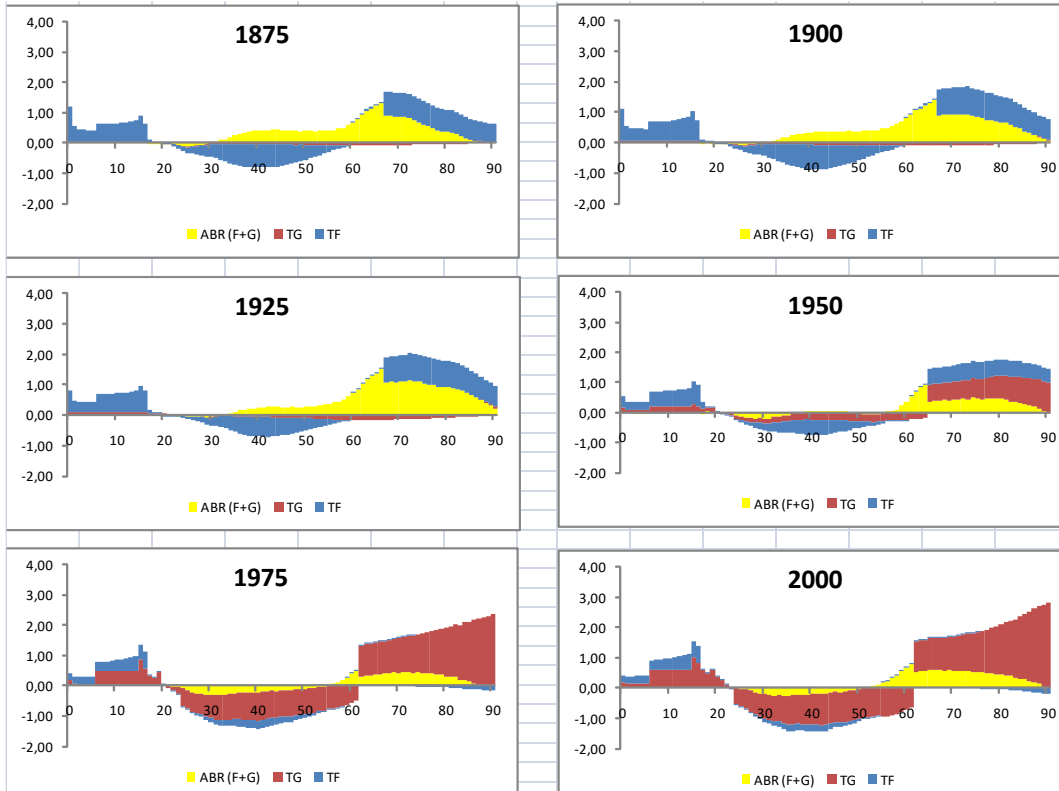
Prečo mať oba piliere

Priebežný pilier – **riziko SK ekonomiky** (zamestnanosť, výška platov – z toho sa platia odvody), SK demografia

Sporivý/kapitalizačný pilier – **riziko globálnej ekonomiky** (akciové/dlhopisové trhy), globálna demografia

= diverzifikácia rizika, vrátane politického rizika („vojna“ medzi starými a mladými sa znižuje zavedením 2.piliera)

Švédske riešenia

Šetrenie peňazí na starobu

Redistribúcia v rámci rodiny

= súkromný systém

a neskôr od 50.rokov:

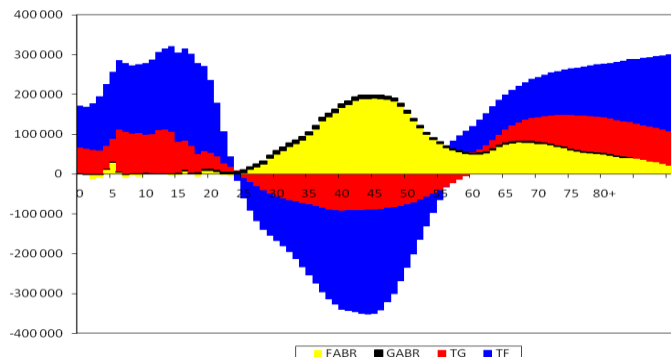
Štátny dôch. systém

Zdroj: švédske národné transferové účty

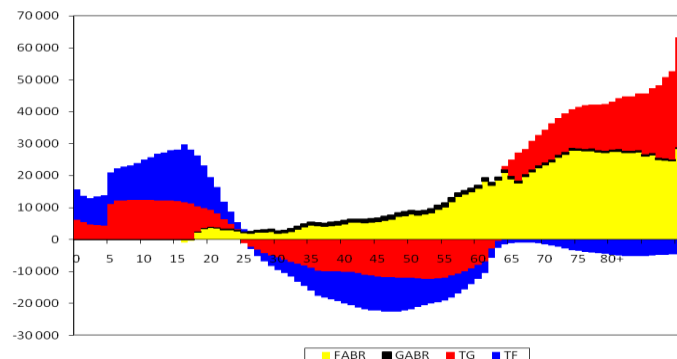

Rôzne modely, rôzne nepísané pravidlá

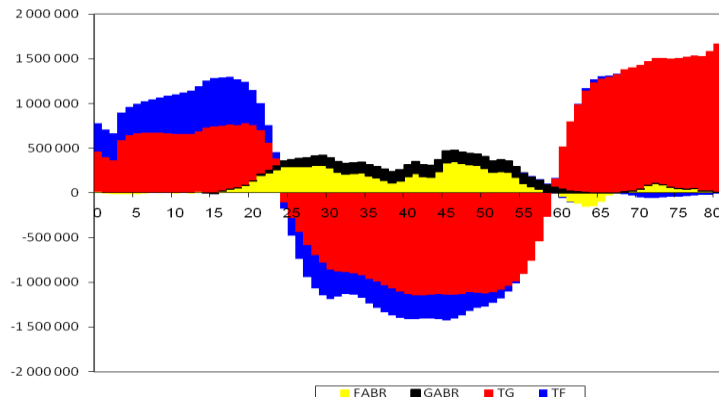
všetky 3 zložky silné, vrátane rodiny

dôchodcovia sa starajú o deti 😊

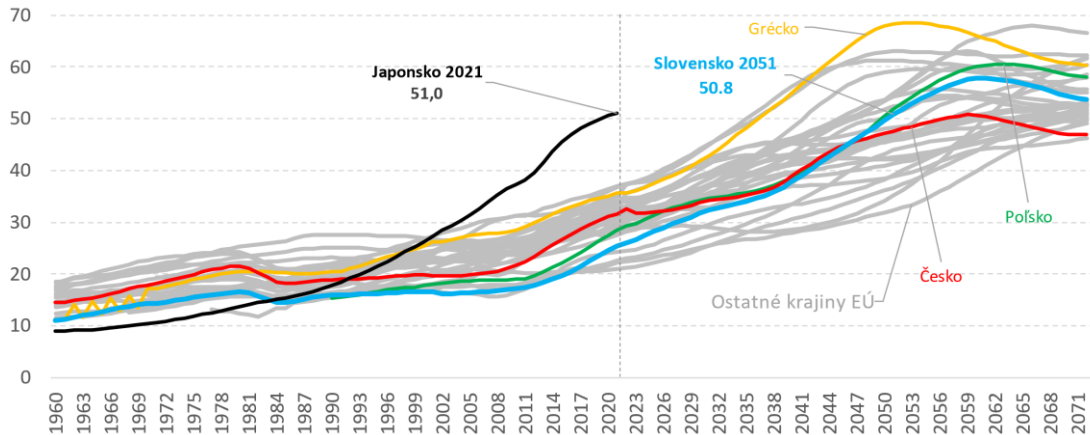

skoro všetko štát

Starnutie populácie v Európe

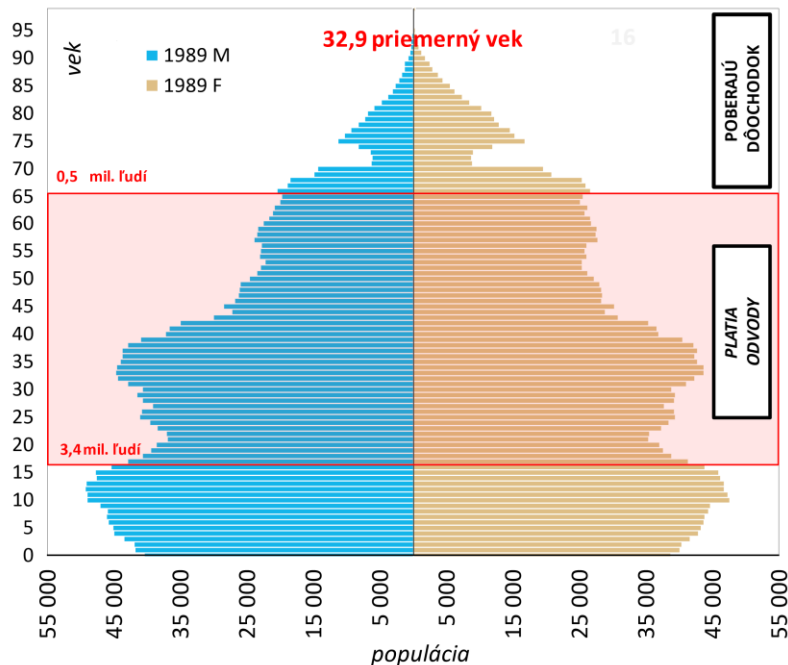
Závislosť v staršom veku v Európe (EUROPOP2023)

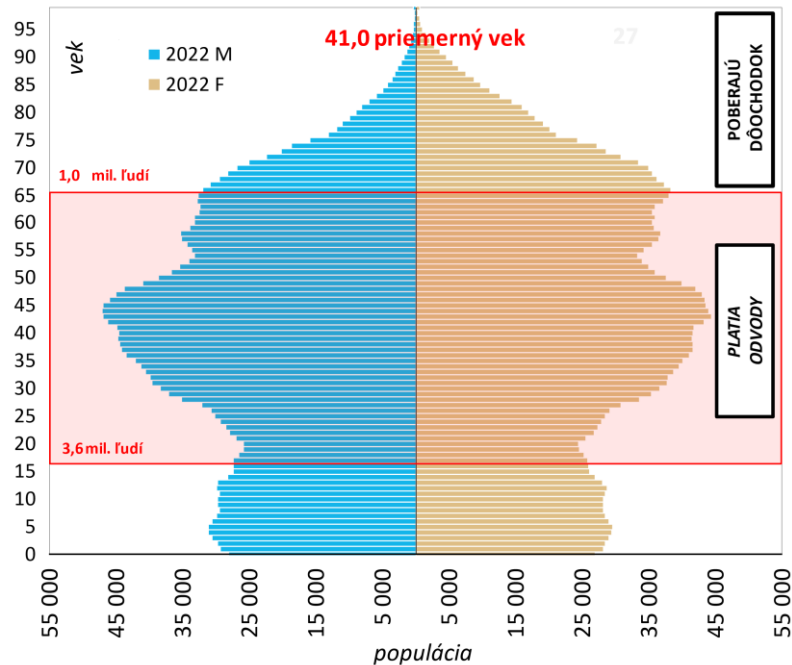
- graf „hokejka“ – hodnota 20 znamená, že 5 ľudí v aktívnom veku pripadá na 1 seniora
- zvýši sa cez 50, tzn. menej ako 2 aktívni k 1 seniorovi
- ak menej detí - problém má štátny 1.pilier
- chudobné štáty - dieťa je aj investícia na dôchodok (rodiny s 5 deťmi)
- bohatšie štáty - 2 deti a chceme pre nich modré z neba
- dočasný faktor v našich štatistikách – prvé dieťa v minulosti vo veku 18, dnes vo veku 25 ?
- (škandinávské krajiny - lepšie služby pre deti, trochu vyššia pôrodnosť)
- aj keby sme zvýšili dnes pôrodnosť na 3 deti, stále bude problém najbližších 20-30 rokov

Demografia v SR (1)

Veková štruktúra populácie v roku 1989

Veková štruktúra populácie v roku 2022

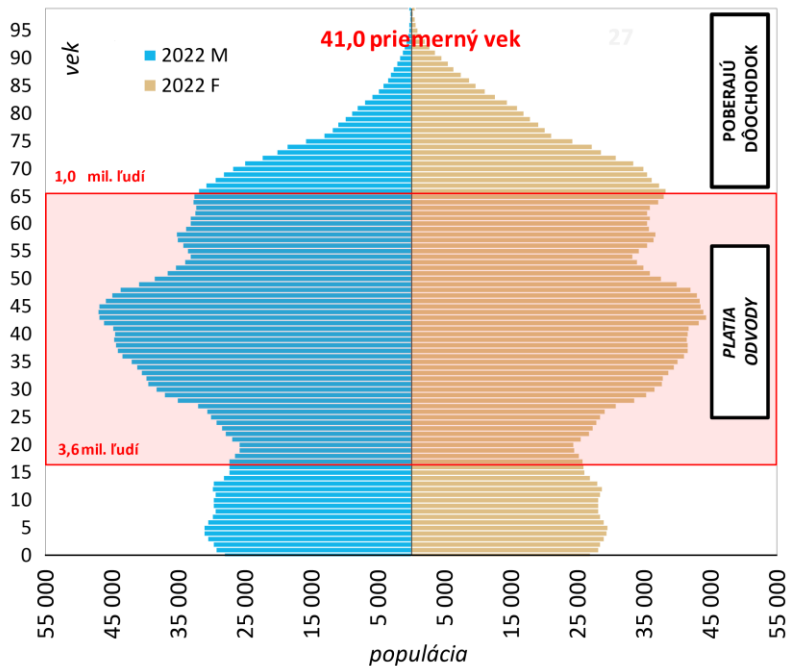

Zdroj: ŠÚSR

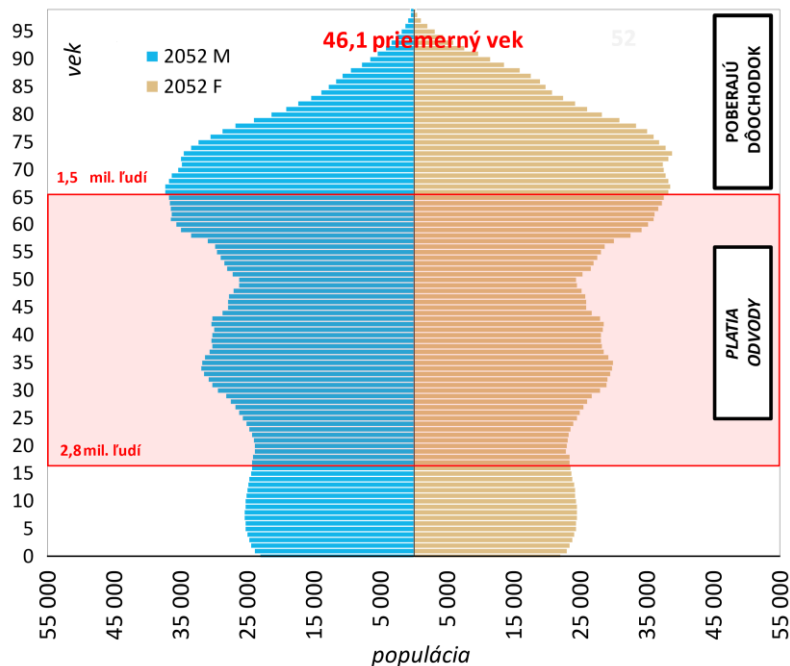
„Pyramída“ - priebežný pilier funguje bez problémov

Demografia v SR (2)

Veková štruktúra populácie v roku 2022

Veková štruktúra populácie v roku 2052

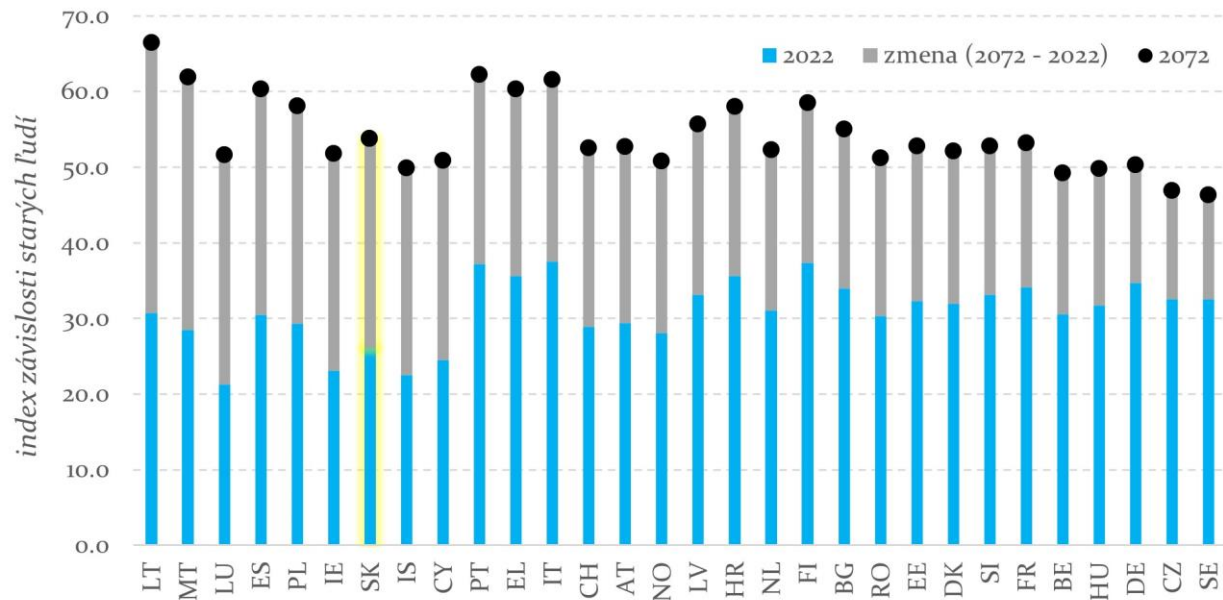

Zdroj: ŠÚSR, EUROPOP2023, RRZ

To už nie je pyramída, priebežný pilier má problém

Demografia v SR (3)

Usporiadané podľa zmeny (tj, rýchlosti starnutia)

Zdroj: EK (EUROPOP2023)

Slovensko relatívne mladé, ale veľmi rýchlo bude starnúť

Čo to znamená?

- Nárast nákladov na dôchodky, zdravotníctvo a dlhodobú starostlivosť
- Zložité riešenia: politiky trhu práce, riadená migrácia, **štrukturálne reformy, zníženie verejného dlhu**, inovácie, atď.
- Politicko-ekonomický rozmer: mediánový volič bude mať 50 rokov

Slovenský dôchodkový systém

Štyri piliere:

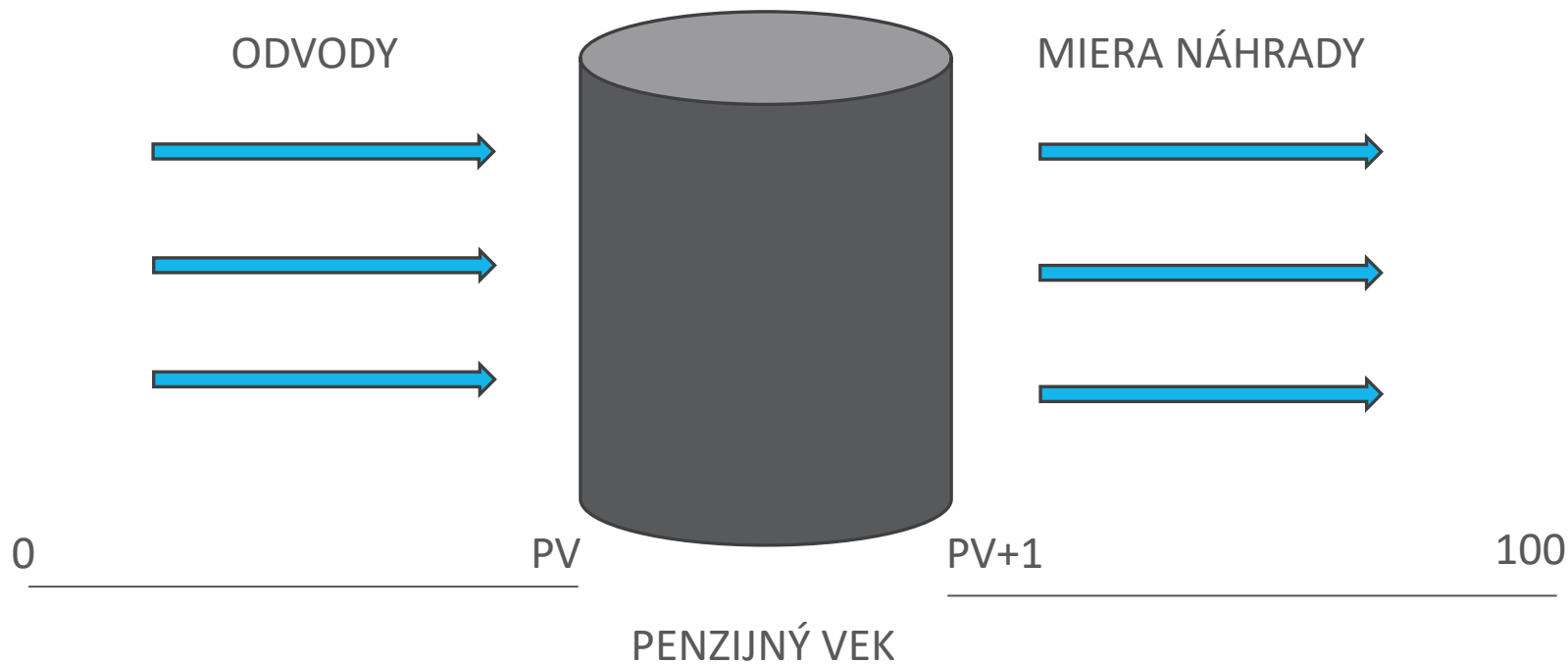
- „Nultý“ pilier – sociálne dávky
- Prvý pilier – priebežný systém
- Druhý pilier – kapitalizačný
- Tretí pilier – dobrovoľné, štátom podporované sporenie

Existuje špeciálny systém sociálneho zabezpečenia pre ozbrojené zložky (policajti, vojaci, atď.)

Prvý pilier: Priebežný systém

Základná trilema

- **3 kľúčové parametre:** 1/koľko vyberáme odvodov, 2/aké vysoké sú dôchodky (miera náhrady) a 3/kedy máme nárok na dôchodok

Základné parametre

Odvody zamestnanec:

- 4% starobné poistenie
- 3% invalidné poistenie

Odvody zamestnávateľ:

- 14% starobné poistenie (z toho 5% do 2. piliera)
- 3% invalidné poistenie
- 4,75% rezervný fond

Max. vymeriavací základ:

- 7-násobok priemernej mzdy

Iné:

- 13. dôchodok a rodičovský dôchodok

Výpočet dôchodku:

- $ADH \times POMB \times \text{roky}$
- OMB sa zohľadňuje len do 3-násobku priemernej mzdy, koeficienty solidarity
- OMB štát priznáva nielen za obdobia ekonomickej aktivity, aj iné (výchova detí)

Dôchodkový vek:

- Naviazaný na vývoj strednej dĺžky života, diferencovaný podľa počtu vychovaných detí (strop – odstránený z ústavy)

Indexácia:

- O dôchodcovskú infláciu

Dôchodky

(dnešné nastavenie vs. najvyspelejšie krajiny sveta)

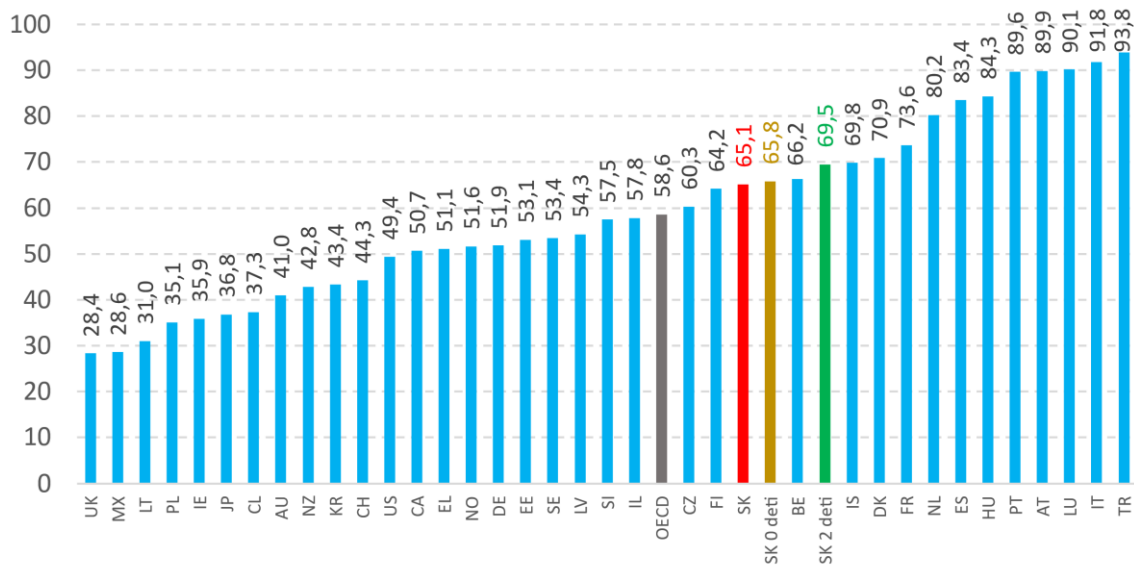
Akú máme výšku dôchodkov voči platom pri porovnaní s najvyspelejšími krajinami?

- Porovnajme si relatívnu výšku dôchodkov (voči platom) a dĺžku ich poberania
- Porovnajme si priestor dodatočného financovania tradičným kanálom (odvody z pracovnej sily), nakoľko dlhodobá udržateľnosť (t.j., dodatočné deficitné financovanie dôchodkov) už dnes v pásme vysokého rizika

Prognózovaná výška dôchodkov (voči platom) mierne nadpriemerná podľa OECD

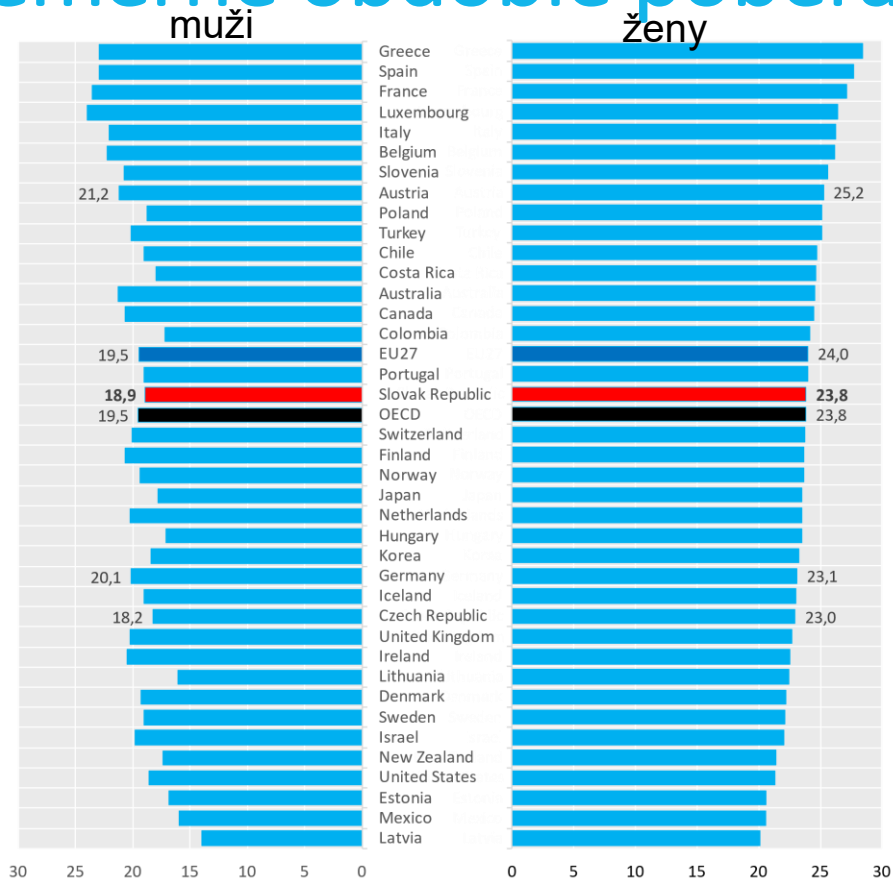
- A ešte bez zvýšenia 13. dôchodku

Celkový vplyv novely na čistú mieru náhrady v porovnaní s vybranými krajinami OECD

Poznámka: SK (červená) – legislativa pred reformou, SK* (zlatá, zelená) – súčasná legislativa podľa počtu asigovaných RD. Rodičovský dôchodok počítaný z priemernej mzdy od 2 detí.

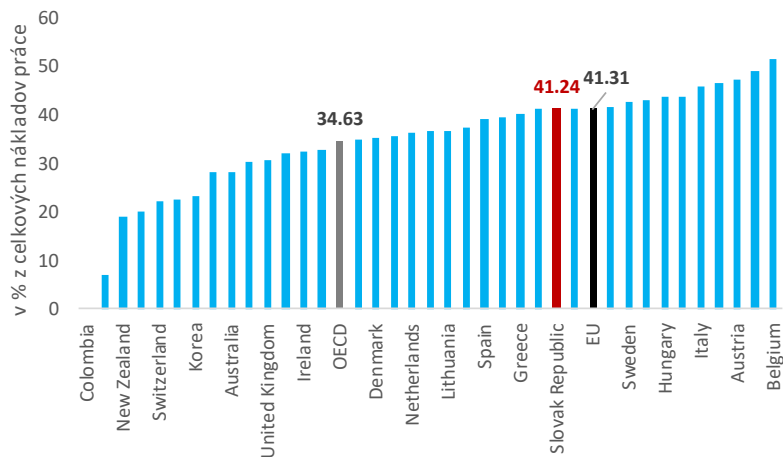
Priemerné obdobie poberania dôchodku

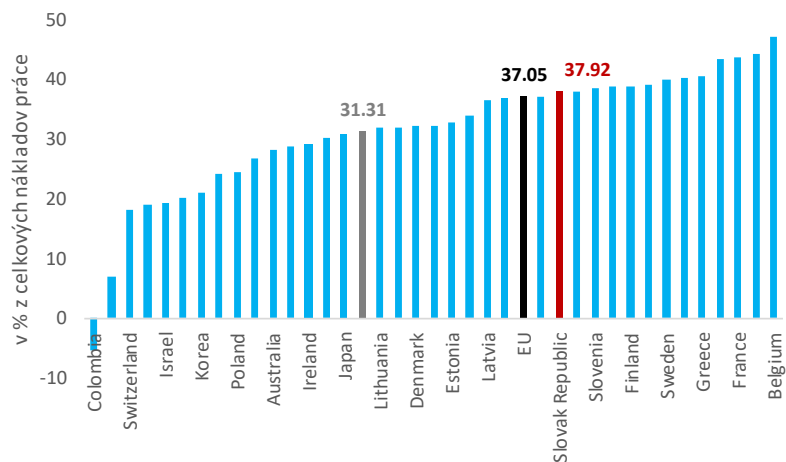
- Ženy na priemere, muži pod priemerom

Priestor pre zvýšenie daňovo-odvodového zaťaženia nízky

Daňovo-odvodové zaťaženie,
jednotlivec s priemerným príjmom

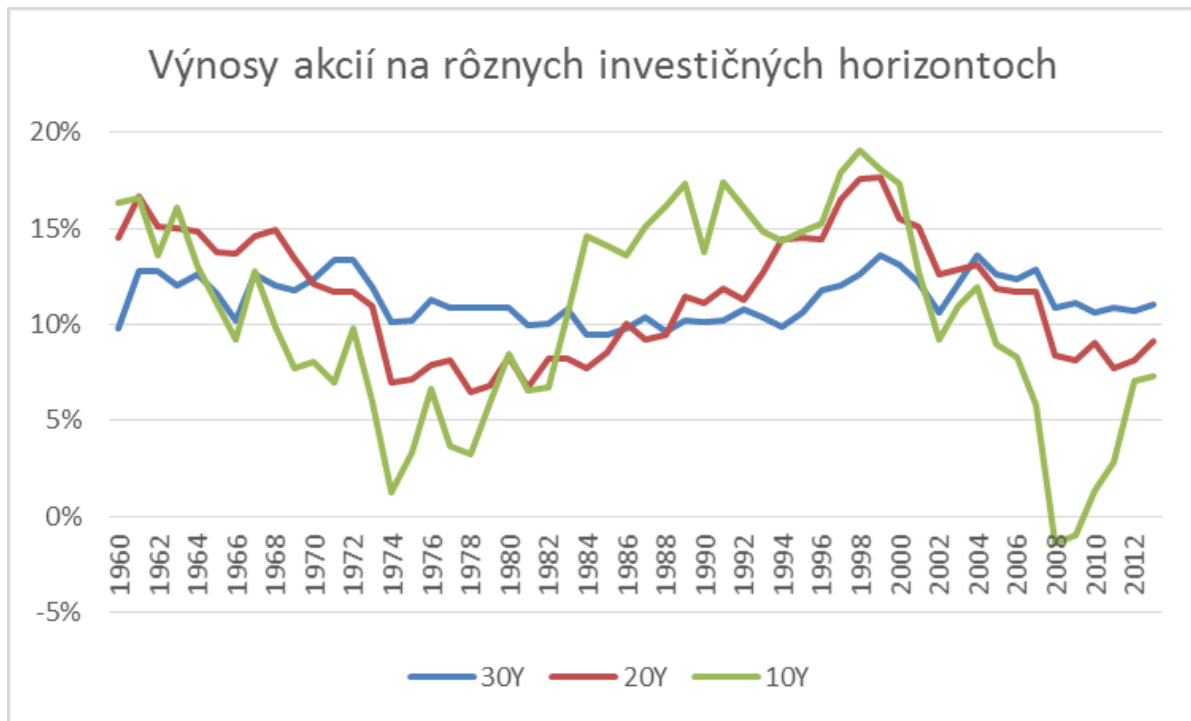
Daňovo-odvodové zaťaženie,
rodina s dvomi deťmi a priemerným príjmom

- A ide sa ešte zvýšiť o 1% ...

Druhý a tretí pilier: sporiaci/kapitalizačný

Investície vo svete

jednoduché pravidlo = percento akcií,
ktoré má človek držať = 100 - vek

Zdroj: Dow Jones

Základné parametre

Druhý pilier:

Odvody zamestnávateľ:

- 5,5% smerujúce k 6% -> 4 %
- Súkromné DSS:
- Výber fondov (od garantovaných až po indexové)
- Poplatky (4 druhy)
- Výpočet dôchodku:
- Anuita z nasporenej sumy
- Programový výber

Tretí pilier:

- Dobrovoľná schéma
- Zamestnávateľ prispieva
- Daňové zvýhodnenie
- Anuita alebo programový výber

Investície v druhom pilieri

- Približne 13,5 mld. EUR
- Viac ako 1,8 mil. sporiteľov (aktívnych približne 1,5 mil.)
- 5 spoločností, najväčší hráči sú Allianz a UNIQUA
- Objem prostriedkov v dlhopisovom fonde takmer 47%
- Viac ako 44% v indexových fondoch

Investície v treťom pilieri

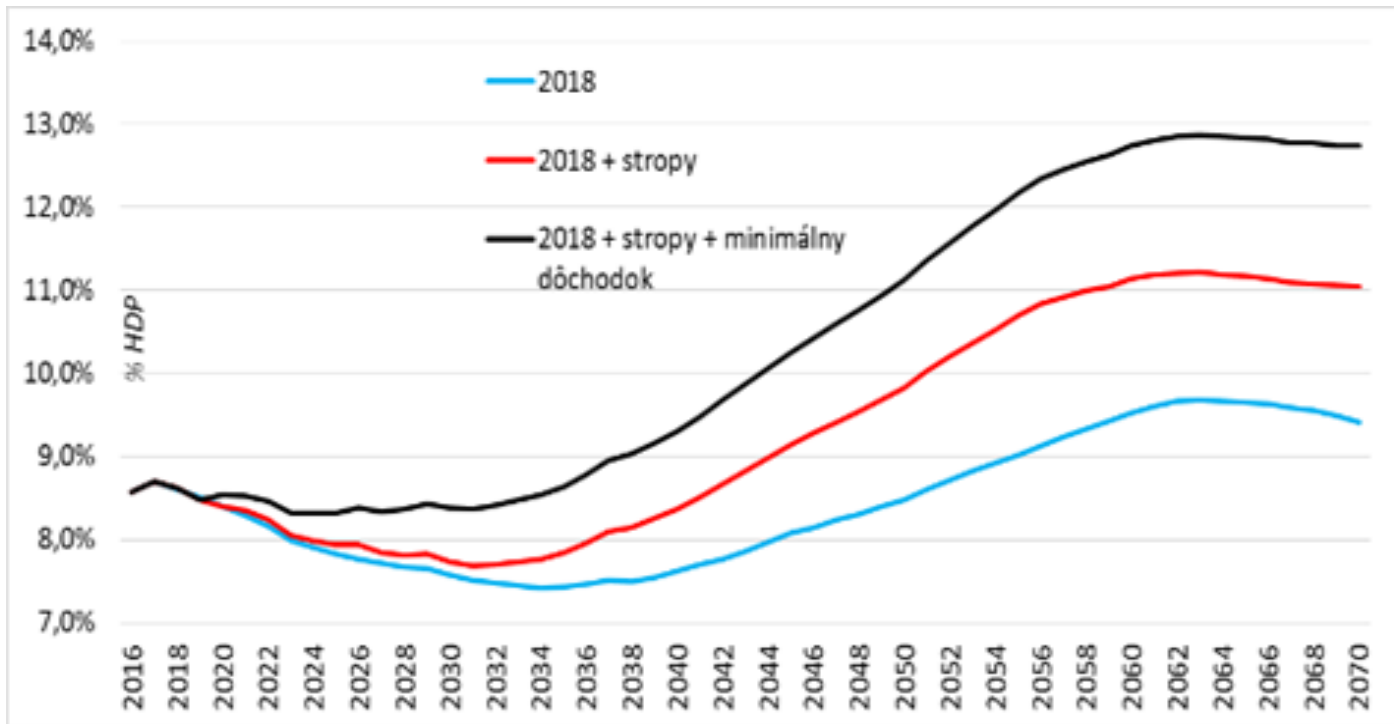
- Viac ako 3,2 mld. EUR (v príspevkových fondoch)
- 980 tisíc sporiteľov
- Priemerný zamestnávateľský príspevok viac ako 35 eur
- Štyri DDS, najväčšia je NN
- Najviac majetku vo vyváženom fonde (cca 57%)

1. pilier: priebežný/štátny

”Deforma” prvého piliera 2019-zač. 2020 RRZ

- Strop pre vek odchodu do dôchodku
- Navyše ponúkne „13. dôchodok“
- Príliš štedrá (platová) valorizácia minimálnych dôchodkov spôsobila, že minimálne dôchodky by časom poberala väčšina dôchodcov

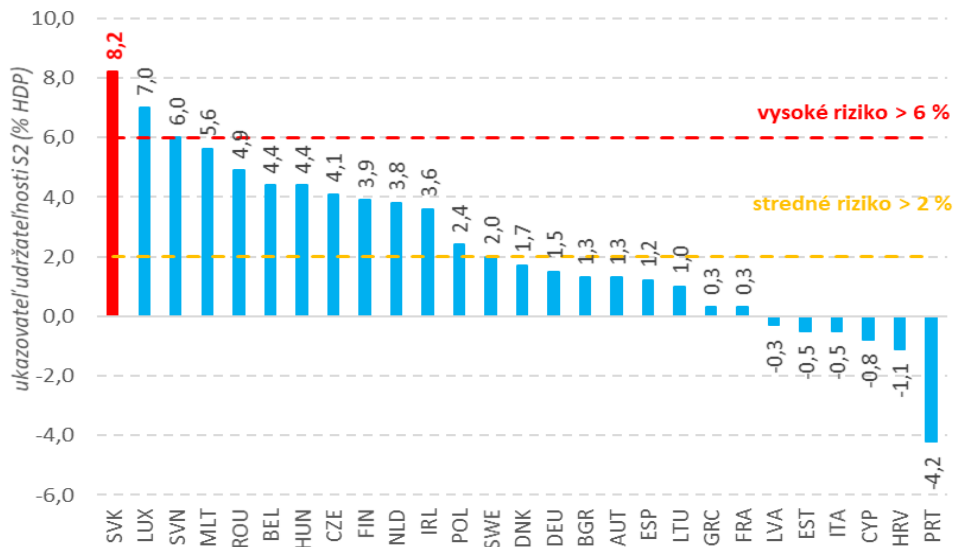
Výdavky prvého piliera (% z HDP)

Zdroj: Rozpočet 2.0

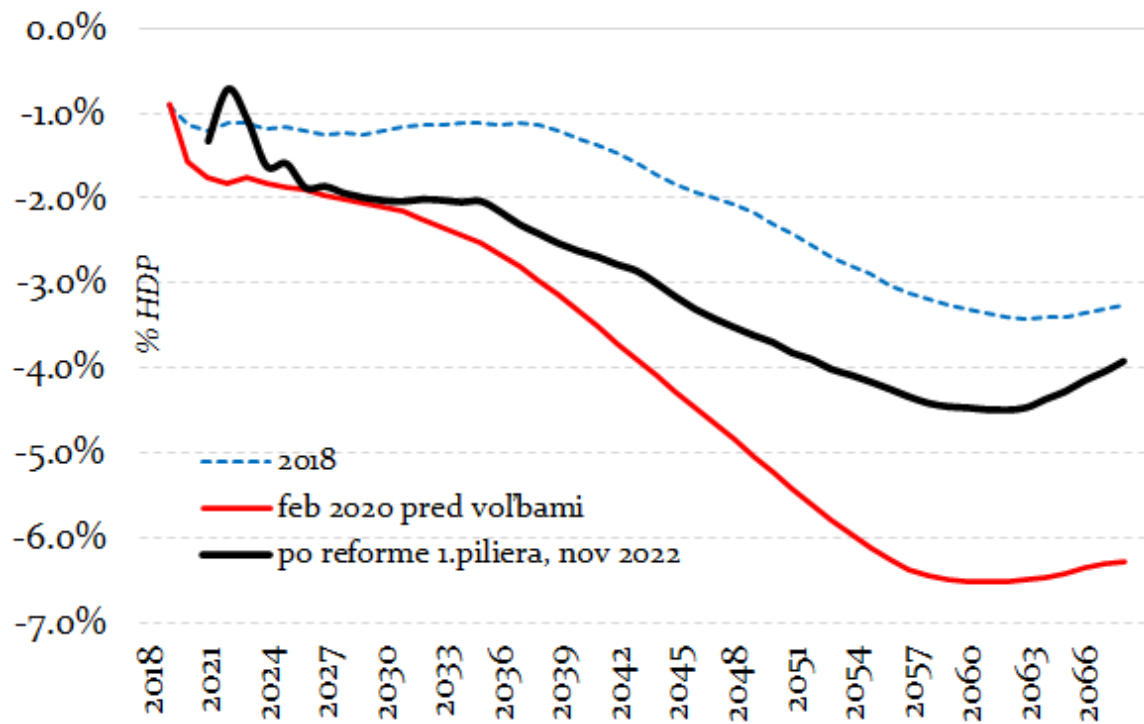

Potreba opravy dôchodkového systému naliehavá

- **Vysoké riziko dlhodobej udržateľnosti** podľa RRZ aj podľa EK.
- Najhoršia dlhodobá udržateľnosť v EÚ.
= dlhom neviem financovať dôchodky

Reforma I. piliera

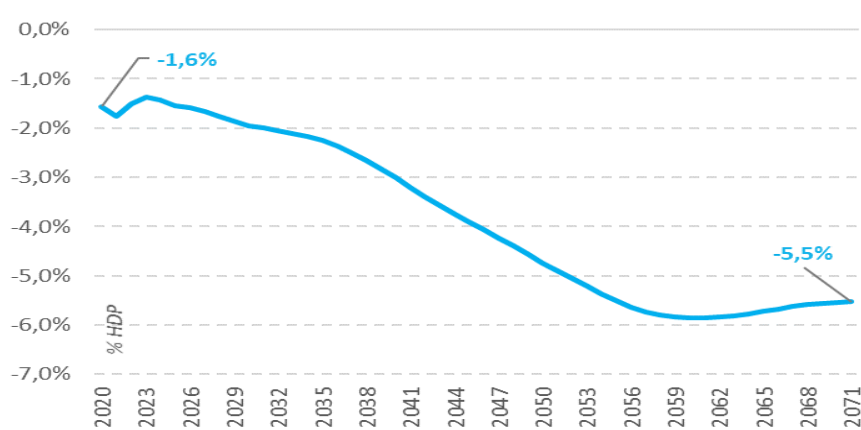
Prečo bola potrebná reforma (2)

Prvý pilier

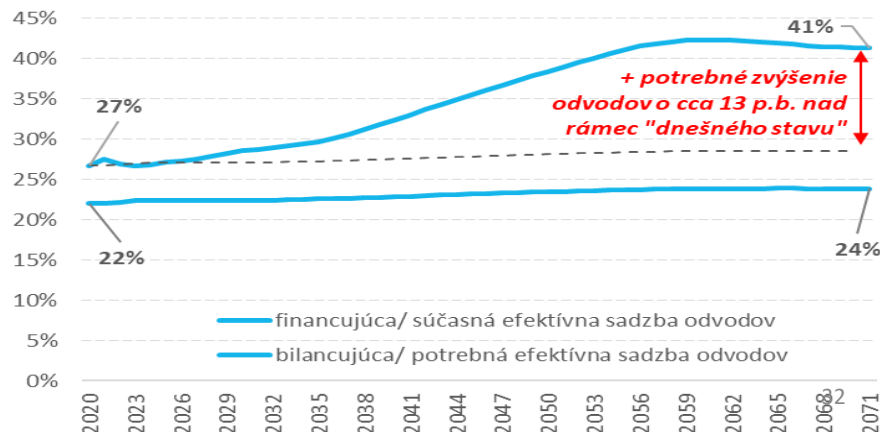
Neudržateľný prvý pilier:

Zastropované nastavenie dôchodkového systému by výrazne prehýbilo deficit, alebo odvody by sa myseli nereálne zvýšiť (o približne 13 percentuálnych bodov pre zachovanie „dnešného deficitu“).

Saldo priebežného dôchodkového systému (% HDP)

Efektívne sadzby odvodov v priebežnom dôchodkovom systéme (% HDP)

Vekový automat odchodu do dôchodku

- Automat odstraňuje opakovanú potrebu nastavovania a predstavuje čo najmenšiu bolesť (keďže postupné malé zmeny) = naviazanie dôchodkového veku + postupné znižovanie miery náhrady
- Budúcnosť nepoznáme, preto automatická reakcia
- Ľudia aj politici majú veľmi radi status quo, preto default musí byť zmena, ideálne ukotvená v ústavnom zákone
- Na dôchodok sa dlhšie šetrí, dôchodky vyššie o 12% o 50 rokov

Filozofia reformy 1.piliera

Rodičovský dôchodok (RD) zvyšuje „zásluhovosť“ za výchovu detí
– len za pracujúce deti na Slovensku, nízky strop pre maximálny RD

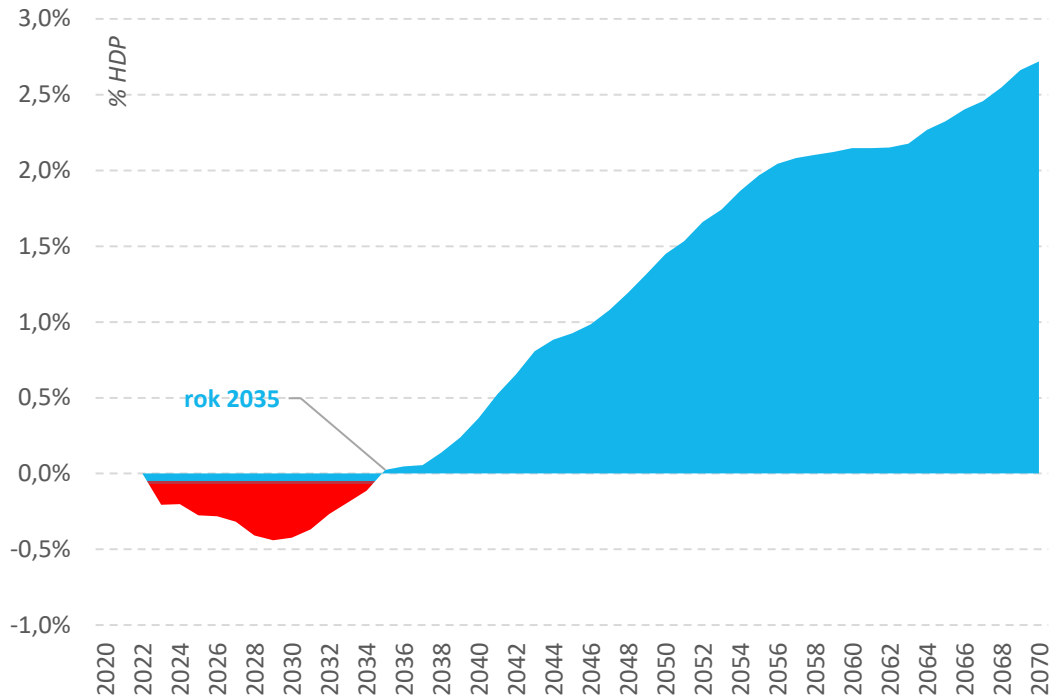
– **výdavky okamžité**

„zaplatené“:

Prenastavenie miery náhrady novopriznaných dôchodkov (ADH) -
tempo naviazania na mzdy 95% namiesto 100% , nižšie
dôchodky o cca 7% o 50 rokov

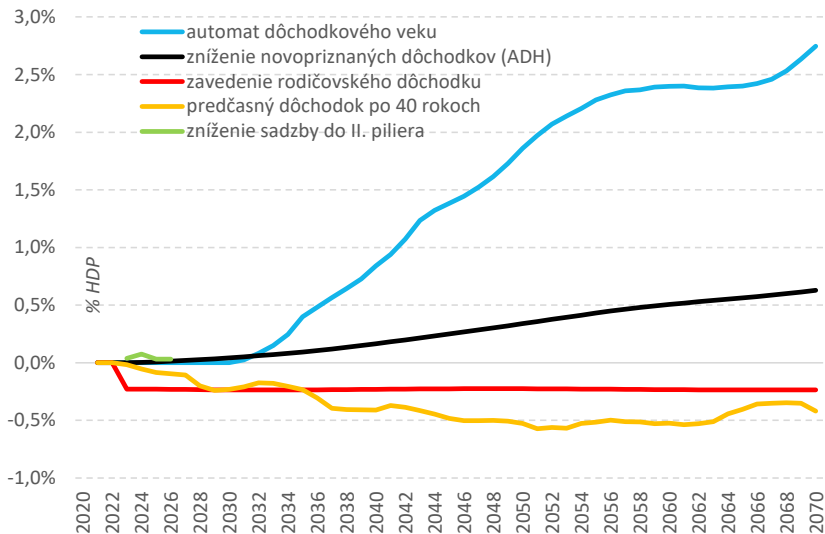
– **úspory postupné**

Dlhodobé vplyvy na saldo VS na horizonte do roku 2070 (% HDP) – spolu

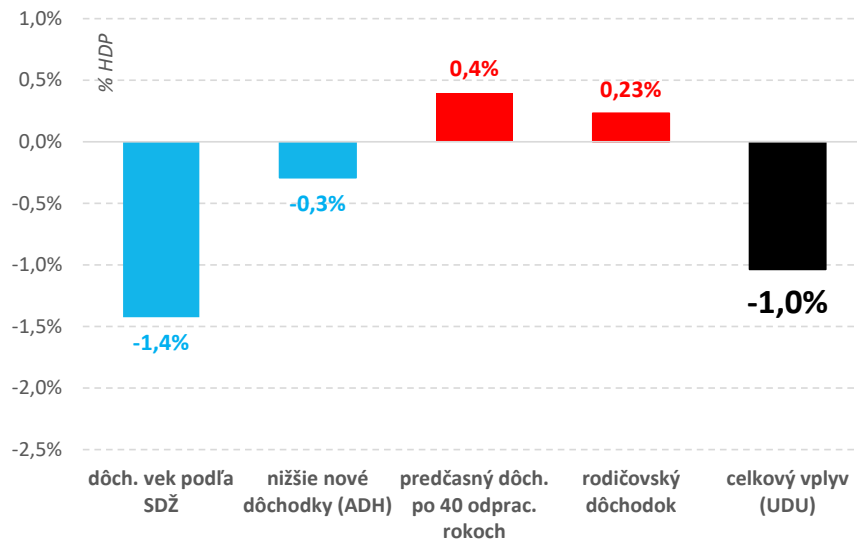

Vplyv reformy 1. piliera na dlhodobú udržateľnosť

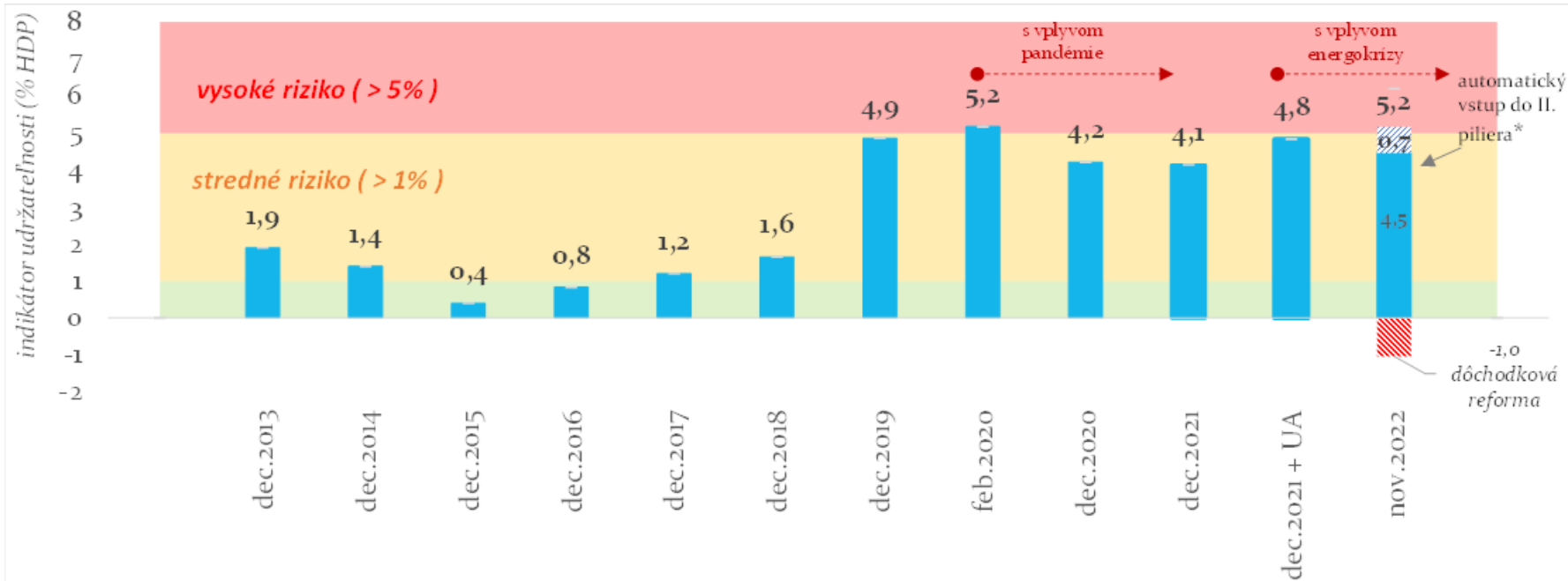
Dlhodobé vplyvy na saldo VS na horizonte do roku 2070
(% HDP) – príspevky opatrení

Vplyv na dlhodobú udržateľnosť (% HDP)

Dlhodobá udržateľnosť

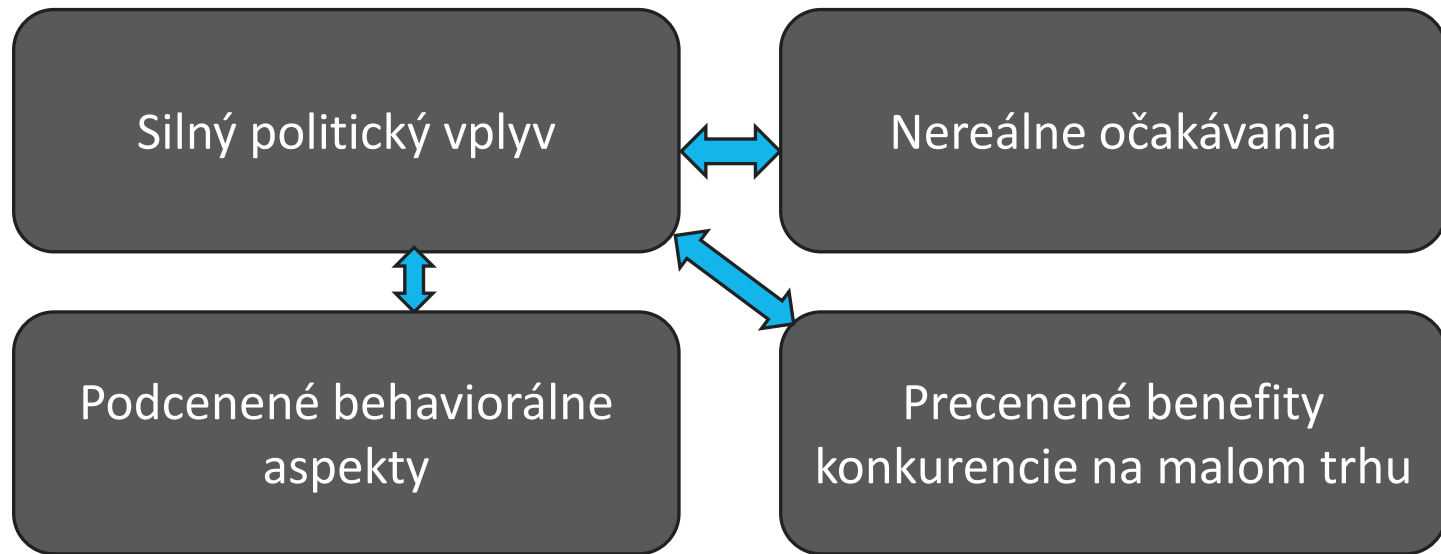
1.pilier - porovnanie voči udržateľnému 2018 RRZ

(situácia pred destabilizáciou dôchodkového systému)

		dopad na zhoršenie dlhodobej udržateľnosti (% HDP)
opatrenia v dôchodkoch v roku 2019 a zač. 2020	dôchodkový strop, 13. dôchodok, exesívna valorizácia min.dôchodkov	2.5%
opatrenia v dôchodkoch po voľbách	zníženie 13. dôchodku na polovicu, oprava valorizácie	-0.9%
	reforma 1. piliera (vekový automat a iné)	-1.0%
chýbajúci objem pre návrat do stavu v roku 2018		0.6%-0.9%

2. pilier: sporivý/privátny

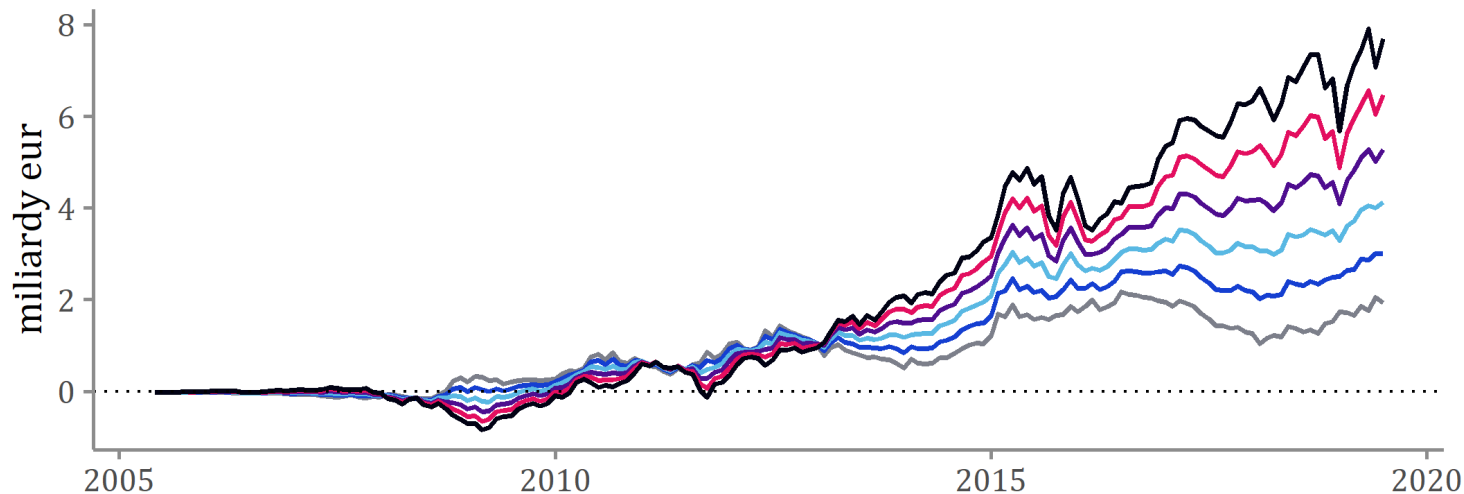
15 rokov deformovania druhého piliera

Zdroj: Ódor a Povala, 2020

Ušlé výnosy v druhom pilieri

Podiel akcií v percentách

— 0	— 40	— 80
— 20	— 60	— 100

Zdroj: Ódor a Povala, 2020

Reforma druhého piliera

- Pevné miesto pre druhý pilier – 6% veľkosť (pôvodne 9%)
- Adekvátne výnosy aj pri pasivite
- Princíp dlhodobého a dobre diverzifikovaného investovania
- Automatická zmena investičných stratégií – life cycling
- Základné nastavenia v prospech sporiteľov: automatický vstup s možnosťou výstupu, lacné pasívne fondy
- Benchmark pre investície a poplatky
- Doživotné zabezpečenie
- Dôchodky o 50 rokov z 2. piliera sa podľa niektorých odhadov môžu takmer zdvojnásobiť (!) voči predchádzajúcemu stavu

Pripravované zmeny po voľbách

- Zníženie 2. piliera z (finálnych) 6% na 4%
- Výrazné zvýšenie 13. dôchodku (každý dostane plošný priemerný dôchodok)
- Ponechanie rodičovského dôchodku

= výrazný nárast výdavkov na dôchodky, na úkor zvyšku ekonomiky a na úkor budúcich dôchodkov

© Rada pre rozpočtovú zodpovednosť

TWIN CITY B

Mlynské nivy 12
821 09 Bratislava
Slovakia

www.rrz.sk

Ďakujem za pozornosť!